

ZEKAT SIKÇA SORULANLAR

Zekât, İslam'ın üçüncü temel rüknü olup, nefsin ve malın arınması, Müslümanlar arasında iktisadi adaletin temini, fakir ile zengin arasındaki uçurumun giderilmesi bakımından gerek ferdi gerekse toplumsal alanda ciddi katkısı olan mali bir ibadettir. Kur'an'ı Kerim'in yaklaşık otuz yerinde namaz ile birlikte zikredilmesi, zekâtın ne kadar önemli bir ibadet olduğunu göstermektedir. Bu önemine binaen, Müslümanların, zekâtla alakalı dini hükümleri öğrenmesi ve bu ibadeti gereği gibi yerine getirmesi, Hz. Peygamber'in "İlim talebi her Müslümana farzdır" hadisi gereği dini bir zarurettir.

1. Zekât nedir?

Zekât, dinen zenginlik ölçüsü kabul edilen miktarda (nisap) mala sahip olan kimselerin Allah rızası için muayyen kişilere vermesi gereken belli miktarı ifade eder. Zekâtın farz olması için şartlar; malların nisaba ulaşması yanında nâmî (üreyici/ artıcı) olması, sahip olunduğu andan itibaren üzerinden bir yıl geçmesi, bir yıllık borcundan ve aslî ihtiyaçlardan fazla olmasıdır.

Nisap, zekâtla yükümlü olmak için esas alınan zenginlik ölçüsüdür. Bu ölçü, altında 20 miskal (80.18 gr), deve 5, sığırdan 30, koyun ve keçide 40 adettir.

Zekâtın kimlere verileceği Kur'an-ı Kerim'de ayrıntılı şekilde açıklanmış (Tevbe, 9/60), nisabı da hadislerde belirtilmiştir (Buhârî, Zekât, 32, 36, 38, 43). Buna göre temel ihtiyaçları dışında nisap miktarı mala sahip olan kişi diğer şartlar da yerine gelmişse bu mallarının zekâtını vermesi gerekir.

2. Zekât kimlere farzdır? Geçerli olmasının şartları nelerdir?

Zekât ibadeti ile ilgili şartlar, zekâtın bir kimseye farz olmasının ve verilen zekâtın geçerli olmasının şartları şeklinde iki ayrı başlık altında ele alınır.

Bir kimseye zekâtın farz olması için o kimsenin müslüman, akıl sağlığı yerinde, ergenlik çağına gelmiş ve hür olması bir yıllık borcundan ve aslî ihtiyaçlarından fazla hakikaten ya da hükmen artıcı, yani kazanç sağlayıcı nitelikte "nisap miktarı" mala sahip olması gerekir. Artıcı olmaktan kastedilen, malın sahibine gelir, kâr, fayda temin etmesi yahut kendiliğinden çoğalma ve artma özelliğine sahip bulunmasıdır.

Zekâtın farz olması için ayrıca nisap miktarı mal ya da servete sahip olduktan sonra üzerinden bir kameri yılın geçmesi ve yılsonunda da nisap miktarını koruması gerekir. Yıl içerisindeki artış ve düşüŖlere itibar edilmez. Zekât bu süre dolmadan önce de verilebilir.

Zekâtın geçerli olmasının şartlarına gelince, öncelikle “niyet” şarttır. Zekât bir ibadet olduğu için niyetsiz yerine getirilemez. Ayrıca fakire verilmesi ve teslimi demek olan “temlik” de şarttır. Yemek hazırlayıp yedirmek gibi ibâha denilen yollarla fakire zekât verilmiş olmaz.

3. Babası ile birlikte oturan kimse zekât ile mükellef midir?

İslam’da mülkiyetin şahsiliği esastır. Buna göre bir kimse babasıyla birlikte oturuyor olsa bile zekâta tâbi nisap miktarı mala sahip ise zekât ile mükelleftir. Ancak babası ile mallarını ayırmamışlar da ortak kazanıp ortak harcıyorlarsa, bu takdirde ellerindeki birikim üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan kiŖi zekâtla yükümlü olur.

4. Havâic-i asliyye (aslî ihtiyaçlar) nedir?

İslam’da diğer bedenî ve malî yükümlülüklerde olduğu gibi, zekâta da mükellefin durumu göz önünde bulundurularak, ona makul ve taşınabilir bir sorumluluk yüklenmiştir. Bu nedenle İslam bilginleri, zekât ve sadaka-i fitr ile yükümlü olmak için, kiŖinin ve bakmakla yükümlü olduğu aile bireylerinin temel ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktarı mala sahip olma şartını aramışlardır.

Temel ihtiyaç maddeleri insanın hayat ve hürriyetini korumak için muhtaç olduğu şeylerdir. Bunlar, barınma, nafaka (yiyecek, giyecek ve sağlık giderleri), ulaŖım, eğitim, ev eŖyası, sanat ve mesleğe ait alet ve makineler, kitaplar, güvenlik amacıyla kullanılan aletler ve elektrik, su, yakıt, aidat vb. diğer cari giderler ve bu temel ihtiyaçları karŖılamak için ayrılan paradır.

5. İhtiyaç için kullanılan araç-gereç ve malzemelere zekât düşer mi?

Sanat ve mesleğin icrası için gerekli olan araç-gereç, makine ve malzemeler, aslî ihtiyaçlar kapsamında yer alır. Dolayısıyla bunların zekâtının verilmesi gerekmez. Ancak, kiŖinin kendi mesleğinin icrası için değil de, ticaret için üretilen veya alınıp satılan araç-gereç, malzeme ve makinelerin zekâtının verilmesi gerekir.

6. Ticaret malının zekâtı nasıl hesaplanır?

Kâr amacıyla alınıp satılan mallara “ticaret malları” denir. 80.18 gr. altın değerinde ticaret malına sahip olan kişinin, nisab miktarı mala sahip olmasının üzerinden bir yıl geçmesi hâlinde, kırkta bir (% 2,5) oranında zekâtını vermesi gerekir.

Zekât, diğer şartlar yanında, hakikaten veya hükmen elde mevcut bulunup üzerinden bir yıl geçen maldan verilir. İleride sağlanması muhtemel artışlar zekâtın hesaplanmasında dikkate alınmaz. Ticaret malları için de aynı ilke geçerlidir. Bu itibarla, ticaret malının zekâtı verilirken, satıldığı takdirde elde edilecek kâr dikkate alınmadan sanki malın aynından (bizzat kendisinden) zekât veriyormuş gibi zekâtın verileceği tarihteki maliyet değeri esas alınır.

7. Ticaret malının zekâtı kendi cinsinden ödenebilir mi?

Ticaret mallarının zekâtı, malın değeri üzerinden hesaplanıp parayla verilebileceği gibi, malın kendi cinsinden de verilebilir.

8. Hayvanların zekâtı, para olarak da verilebilir mi?

Hayvanların zekâtı, kendi cinsinden verilebileceği gibi, değerleri üzerinden para olarak da verilebilir. Ancak fakirin yararına olanı tercih etmek daha uygundur.

9. Ziyet eşyası zekâta tabi midir?

Altın ve gümüşten yapılmış ziyet eşyaları, zekât için gerekli diğer şartları da taşıdığı takdirde Hanefî'lere göre zekâta tâbidir. Bu itibarla altından yapılmış ziyet eşyaları, 80.18 gr. veya daha fazla olup üzerinden de bir yıl geçmiş ise kırkta biri oranında zekâtları verilir. Altın ve gümüş dışındaki maden ve taşlardan mamul ziyet eşyası ise zekâta tâbi değildir.

Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî bilginlerine göre ise, kadının normal olarak takıp kullandığı ziyet (takı) eşyası, aslî ihtiyacı sayıldığından bunlardan zekât gerekmez.

10. Farklı ayarda altını bulunan kimse zekâtını nasıl hesaplar?

Zekât nisabının oluşması açısından altındaki ayar farkı önemli değildir. Çünkü hangi ayarda olursa olsun, sonuç itibariyle altın hükmündedir. Buna göre farklı ayarda da olsa sahip olunan bütün altın çeşitlerinin toplam ağırlıkları 80.18 grama ulaştığında, diğer şartları

da taşınması hâlinde zekâta tâbidir. Ancak bu durumda farklı ayarlardaki altınların zekâtı, ayrı ayrı değerleri üzerinden hesaplanarak kırkta bir (% 2,5) oranında verilir.

11. Ticaret veya yatırım amaçlı alınan taşınmaz mallar için zekât vermek gerekir mi?

Ticaret maksadıyla elde bulundurulmuş taşınmaz mallar zekâta tâbidir. Kişilerin ticarî amaçlı olarak alıp sattıkları taşınmaz mallar da bu kapsamda yer alır. Buna göre, büro ve mesken gibi kullanım amaçlı olmayıp alıp satmak amacı ile kişilerin ellerinde bulundurdukları taşınmazların, bir yıllık borçları çıktıktan sonra değerleri nisap miktarına ulaşmış ve üzerinden bir yıl geçmiş ise kırkta bir (% 2,5) oranında zekâtının verilmesi gerekir.

Ticaret veya yatırım amaçlı yani daha sonra değerlendirilince satmak üzere alınmış olan taşınmazların zekâtları her yıl piyasa değerleri üzerinden verilir. Ev, dükkân, tarla veya bağ bahçe yapma niyetiyle satın alınan arsalar ise zekâta tâbi değildir.

12. Emlakçı, kendi mülkiyetindeki gayri menkullerin zekâtını vermekle yükümlü müdür?

Emlakçıların ticarî amaçla alıp sattıkları gayri menkuller zekâta konu olur. Buna göre, emlakçıların alıp satmak amacı ile mülkiyetlerinde bulundurdukları gayri menkuller, üzerinden bir yıl geçmesi ve yıllık borçları düşüldükten sonra değerlerinin nisap miktarına ulaşması halinde kırkta bir (%2,5) oranında zekâta tabidir. Her bir gayri menkul üzerinden ayrı ayrı bir yıl geçmiş olması şart değildir. Dolayısıyla zekât vermekle yükümlü olduktan sonra mülkiyete geçen emlakın, diğer mal ve emlak ile birlikte hesaplanarak zekâtı verilir. Bu kapsama giren gayri menkullerin zekâtları verilirken zekâtın verileceği tarihteki maliyet değeri esas alınır.

13. Şirket ortakları nasıl zekât verirler?

Şirketler, hükmî şahıs niteliğinde olduklarından, şirketlerin kendisi değil de, ortaklardan her birinin hissesi, tek başına veya varsa diğer mallarıyla birlikte nisap miktarına ulaşırsa zekâta tâbi olur. Buna göre, aslî ihtiyaçlarından fazla, nisap miktarı (80.18

gr. altın veya değeri) mala sahip olan kimsenin, bu malın üzerinden bir yıl geçmesi hâlinde zekâtını vermesi gerekir.

Sanayi sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin; duran varlıkları (üretim aletleri, makine vb.) zekâttan muaftır. Bir yıllık borçlar, malzeme, işçilik, üretim, pazarlama, yönetim, finansman vb. giderlerin maliyet hesapları yapıp çıkarıldıktan sonra dönen varlıklar (yarı mamul ve üretilmiş mallar, hammaddeler, nakit para, çek vs.) net kâr ile birlikte kırkta bir (% 2,5) oranında zekâta tâbidir.

Dolayısıyla böyle bir şirketin ortağı olan kişinin, şirketin büro, alet vb. duran varlıkları dışındaki dönen varlığından kendi hissesine düşen miktarın nisaba ulaşması ve üzerinden bir yıl geçmesi hâlinde zekâtını vermesi gerekir. Ticaret alanında çalışan şirketlerde de durum aynıdır.

Hisse sahiplerinin, zekâtın verilmesini şirket yönetimine bırakması hâlinde, yönetim, hisse sahiplerine vekâleten onların payının zekâtını verebilir. Bu durumda, gerçek şahıslar mallarının zekâtını nasıl hesaplayıp veriyorlarsa, şirket yönetimi de o şekilde verir. Şirket, hisselerin zekâtını vermemişse, hissedarların kendi hisselerinin zekâtını vermeleri gerekir.

Kameri yıl esasına göre senede bir envanter/ bilanço çıkarılır. Dönen varlıklar, nakitler, çekler ve alacaklar değer olarak toplanır. Varsa borçlar çıkarıldıktan sonra geride kalan tüm meblağın % 2,5'u zekât olarak verilir.

14. Hisse senetleri için zekât vermek gerekir mi?

Bir şirketin hisse senetlerini, satın alan kişi, bu şirketin bina, makine ve demirbaşlarına hissesi oranında ortak olmuş olur. Bu durumda hisse 18 sahibi, şirketin elde edeceği kâr ya da uğrayacağı zarara ortaktır. Şirketin kâr etmesi durumunda hisse sahibine isabet eden kâr payı, tek başına ya da başka birikimlerle birlikte nisap miktarına ulaşır ve üzerinden bir yıl geçerse % 2,5 oranında zekâta tâbi olur.

Söz konusu hisseler, elde tutulup kâr payından yararlanmak amacı ile değil de, alınıp satılmak amacıyla sahip olunursa, bu hisseler ticaret malı olarak değerlendirilir. Zekâta tabi diğer mallarla birlikte nisap miktarına ulaşırlarsa piyasa değerleri üzerinden ve % 2,5 oranında zekâtları verilir.

15. Zekâttan hangi borçlar düşülür?

Zekât vermekle yükümlü olan kişi, elindeki zekâta tâbi olan malından kul haklarına müteallik borçlarını düşer. Hanefî mezhebinin genel görüşüne göre ödeme günü gelmiş veya gelmemiş olan borçlar bu konuda aynı hükme tâbidir. Ancak Hanefî'lerden bir kısım âlimlerin görüşüne göre, sadece vadesi gelmiş olarak birikmiş ve alacaklısı tarafından talep edilen borçlar düşülür; henüz ödeme günü gelmemiş olan borçlar düşülmez. Zira bu tür veresiye borçlar genellikle alacaklıları tarafından istenmez; ödeme günü gelmiş olan borçlar istenir.

Günümüzde ödeme planı uzun bir takvime bağlanmış olan ve ileriki yıllarda düzenli olarak ödenecek olan kamu, TOKİ, kooperatif, kredi türü borçlar, bütünüyle zekât malından düşülmemelidir. Zira bu ödeme takvimleri 10-20 yıllık çok uzun vadeleri kapsamakta ve insanlar bu borçları hemen o yılda ödeme durumuyla karşı karşıya kalmamaktadırlar.

Bu bakımdan kişinin elinde bulunan zekâta tabi mallardan, sadece “o zekât yılına ait olan birikmiş borçlar, vadesi o yıl içinde dolmuş veya dolacak olan ve dolayısıyla o zekât yılı içinde hemen ödenmesi gereken borçlar” düşülmelidir. Zira zekât, yıllık bir ibadettir.

16. Alacağın zekâtını vermek gerekir mi?

Zekâta tâbi olup olmama bakımından alacaklar üç kısımdır:

a) Kuvvetli Alacak: Bunlar, borç olarak verilen paralar ile ticaret mallarının bedeli olan alacaklardır. Bu alacaklar, borçlular tarafından ikrar edilirse veya borcu ispata yarayan 20 kesin delil varsa, alacaklı tarafından her yıl zekâtlarının ödenmesi gerekir. Önceki yıllara ait zekâtı verilmemiş ise, alacak tahsil edildikten sonra, geçmiş yıllara ait zekâtları ödenir.

b) Orta Alacak: Satım için olmayan bir malın gelirinden kaynaklanan alacaktır. Ev kirası alacağı gibi. Bu alacakta da geçmiş senelerin zekât borcu gerçekleşir. Ancak zekât borcunun ödenme mecburiyeti için alacaklının en az nisap miktarı kadar tahsil etmesi gerekir.

c) Zayıf Alacak: Vasiyet, mehir ve diyet gibi mal bedeli olmayan alacaklardır. Çünkü bu tür alacaklar mal değişiminde oluşmuş bir borç değildir. Bu nevi alacakların geçmiş yıllara ait zekâtları gerekmez. Tahsil edilip üzerlerinden bir yıl geçince zekâtları verilir. İnkâr edilen veya geri alınma ihtimali olmayan alacaklar için, alacaklının her yıl zekât

vermesi gerekmez. Şâyet bu tür ümit kesilmiş bir alacak daha sonra ödenirse, tahsil edilip üzerinden yıl geçtikten sonra sadece o yılın zekâtı verilir; geçmiş yıllar için zekât gerekmez.

17. Alacaklar zekat yerine sayılabilir mi?

Zekâtın geçerli olması için, fakire verilecek para veya malın ona temlik edilmesi yani onun mülküne geçirilmesi şarttır. Bu da zekâtın fiilen fakire teslimi ile gerçekleşir. Mesela yemek hazırlayıp bunu fakirlerin yiyebileceğini ilan etmekle ya da onlara yedirmekle o yemek temlik edilmiş/ verilmiş olmaz. Ancak aynı yemek yapıp zekât niyeti ile fakire teslim edilirse, temlik gerçekleşmiş yani zekât verilmiş olur. Buna göre, bir kimseye borç verirken zekâta niyet edilmediği, daha sonra da bu parayı zekâta saymaya niyet edildiği zaman, paranın kendisi ortada bulunmadığı için temlik gerçekleşmiş olmayacaktır.

Dolayısıyla bir kimseye borç olarak verilmiş olan paranın daha sonra borçluya zekât niyeti ile bağışlanması ile zekât verilmiş olmaz. Dört mezhep âlimleri bu görüştedir.

18. Tarım ürünleri zekata tabi midir?

Tarım ürünleri zekâta tabidir. Sözlükte onda bir anlamına gelen öşür, dinî bir kavram olarak, tarım ürünlerinden verilen zekât demektir. Bu hüküm Kur'an ve Sünnet ile sabittir.

Yüce Allah, "Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan infak edin." (Bakara, 2/267); "Asmalı ve asmasız (üzüm) bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, birbirine benzer ve benzemez biçimde zeytin ve narları yaratan O'dur. Her biri meyve verdiği zaman meyvesinden yiyin. Devşirilip toplandığı gün de hakkını (zekât ve sadakasını) verin, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez." (Enâm, 6/141) buyurmaktadır.

Bu ürünlerin zekâtlarının oranı bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından belirlenmiştir. Bir hadis-i şerifte, "Yağmur ve nehir sularıyla sulanan toprak mahsullerinde onda bir; kova ile sulananlarda ise yirmide bir öşür gerekir." (Buhârî, Zekât, 55) buyrulmuştur.

19. Ürün elde etmek için yapılan masraflar, öşür verilirken dikkate alınır mı?

Kural olarak, sulanması masrafsız olan arazilerden elde edilen ürünün onda biri, masraf edilerek ve emek sarf edilerek sulanan arazilerden elde edilen ürünün ise yirmide biri

öşür olarak verilir. Sulama ile birlikte, günümüz tarım şartlarının gerektirdiği gübre, ilaç ve mazot gibi masrafların öşür hesabında dikkate alınıp alınmayacağı tartışmalı bir konudur. Bu ilave masraflar üretimin maliyetinde önemli bir yekûn oluşturduğundan bunların öşür hesaplamasında dikkate alınması görüşü daha uygundur. Bu nedenle tarım ürünleri, sulama masrafları ve yukarıdaki ilave masraflar çıkarıldıktan sonra nisaba ulaşması hâlinde 1/10 oranında zekâta/öşre tabidir. Eğer masraflar çıkarılmadan verilecekse 1/20 oranında öşür verilir.

Tarım ürünlerinde nisap miktarı, buğday, arpa, mısır, pirinç gibi saklanabilir ürünlerde, beş vesktir. Bunun günümüzde kullanılan ağırlık birimi ile karşılığı, ürüne göre 653-1000 kg arasında değişmekte mesela buğdayda 653 kg'a tekabül etmektedir. Bunların dışındaki ürünlerde ise yukarıdaki maddelerden beş veskinin değeri en düşük olanının kıymetine denk olan miktardır. Seralarda yetiştirilen ürünler için de aynı hükümler geçerlidir.

20. Ekilmesi için başkasına verilen tarlanın öşrü kim tarafından verilir?

Türkiye'de tarlanın ekilmesi için başkasına verilmesi konusunda iki farklı uygulama vardır. Bunlardan birisi, tarlanın belli bir bedel karşılığında kiraya verilmesidir. Bu uygulamada tarla sahibi belli bir ücret alır, çıkan mahsulden hiçbir şey almaz. Diğer uygulama ise tarlanın, ortaklık şeklinde verilmesidir. Bu uygulamaya bazı bölgelerimizde yarıcılık da denilmektedir. Bu uygulamada tarla sahibi belli bir ücret almamakta, çıkan mahsul, tarla sahibi ile yarıcı arasında anlaşmaları oranda bölüşülmektedir.

Kiraya verilen tarlanın öşrü, Hanefî mezhebinden İmam Ebu Yusuf ve Muhammed'in de içinde bulunduğu çoğunluğun görüşüne göre kiracıya aittir. Çünkü öşür, tarlanın değil, çıkan ürünün hakkıdır. Çıkan ürünün de tamamını kiracı aldığına göre öşrü vermek de ona düşer. Tarlayı eken kiracı, gübre, ilaç gibi ekstra masraflarla birlikte kira masrafını çıkardıktan sonra, geriye kalan ürün nisap miktarına (beş vesk mesela buğdayda 653kg. arası) ulaşırsa çıkan mahsulün öşrünü verir.

Yarıcılığa verilen tarlanın öşrünü de tarla sahibi ve kiralayan hisseleri oranında verirler. Her biri, payına düşen ürünün, -nisap miktarını aşması durumunda- öşrünü verir.

İyilikte bulunma, sıla-i rahim vb. düşüncelerle tarlanın, akrabalara veya fakir kimselere bedelsiz olarak verilmesi ise dinimizin teşvik ettiği bir davranıştır. Bu şekilde ödünç olarak verilen tarlanın öşrü tarlayı kullanana aittir. Tarla sahibinin herhangi bir yükümlülüğü yoktur.

21. Öşrü verilen mahsul elden çıkarılmayıp muhafaza edilirse ve üzerinden bir sene geçerse, bu mahsule yeniden zekât ve öşür gerekir mi?

Öşrü verilen tarım ürünleri, üreticisi tarafından paraya dönüştürülmedikçe ürün olarak ambarda ne kadar kalırsa kalsın yeniden öşre tabi olmaz.

Ancak öşrü verilen bir ürün satılır ve paraya dönüştürülürse bu para nakit türü diğer zekât malları ile birlikte değerlendirilir.

22. Gayrimeşru yolla sağlanan kazançtan zekât vermek gerekir mi?

Gayrimeşru yolla sağlanan kazancın sahibi belli ise, bu kazancın sahibine iade edilmesi; belli değil ise, karşılığında sevap beklemeksizin yoksullara veya hayır kurumlarına verilerek elden çıkarılması gerekir. Bu itibarla, gayrimeşru yolla elde edilen kazancın tamamı ya sahibine iade edilerek veya hayır yolunda harcanarak elden çıkarılacağından, zekâtının verilmesi söz konusu değildir.

23. Zekât kimlere verilir?

Zekâtın verileceği kimseler Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiştir. Bunlar; fakirler, miskinler, zekât toplamakla görevlendirilen memurlar, müellefe-i kulûb adı verilen kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen kimseler, esaretten kurtulacaklar, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış olanlardır (Tevbe, 9/60).

Fakir ve miskin, temel ihtiyaçları dışında herhangi bir maldan nisab miktarına sahip olmayan kimsedir. Ancak temel ihtiyaçları dışında, ister artıcı (nâmî) vasıfta olsun ister olmasın, herhangi bir maldan nisap miktarına sahip olan kimse fakir veya miskin kapsamında olmadığından ona zekât verilmez.

Borçlu, kul hakkı olarak borcu olan ve borcunu ödeyeceği maldan başka nisab miktarı malı bulunmayan kimsedir.

Yolda kalmış kimse, sürekli yaşadığı yerde malı bulursa bile, çıktığı yolculukta parasız kalıp parasına ulaşma imkânı bulamayan, başka bir deyişle, parasızlıktan yolda kalmış ve memleketine dönemeyen kimsedir. Bu kimseye, malının bulunduğu yere dönmesine ve dönünceye kadarki ihtiyaçlarını gidermesine yetecek kadar zekât verilebilir. Günümüzde yolcu olan kişi istediği zaman memleketindeki parayı banka kartı veya başka bir yöntemle alma imkânına sahipse ona zekât verilmez.

“Allah yolunda” anlamına gelen “fi sebîlillah” ifadesi ise, kendisini Allah yoluna ve İslam’a adanmış hac yolcuları, askerler ve ilim için yola çıkan gerçek kişiler olarak yorumlanmıştır.

24. Zekât kimlere verilmez?

Hanefilere göre aşağıda sayılanlara zekât ve fitre verilmez:

- a) Ana, baba, büyük ana ve büyük babalara,
- b) Oğul, oğlun çocukları, kız, kızın çocukları ve bunlardan doğan çocuklara,
- c) Eşine,
- d) Müslüman olmayanlara,
- e) Zengine yani aslî ihtiyaçları dışında nisap miktarı mala sahip olan kişiye,
- f) Babası zengin olan ergen olmamış çocuğa.

25. Üvey anne, üvey baba ve üvey çocuklara zekât verilebilir mi?

Üvey anne, üvey baba ve üvey çocuklara, fakir olmaları hâlinde zekât verilebilir. Çünkü bunlarla zekâtı veren kişi arasında usûl ve fûrû ilişkisi olmadığı gibi, zekât veren şahıs normal durumlarda bunlara bakmakla yükümlü de değildir.

26. Damat ve geline zekât verilebilir mi?

Fakir olan damada ve geline zekât verilebilir. Çünkü bunlarla zekâtı veren kişi arasında usûl ve fûrû ilişkisi olmadığı gibi, zekât veren şahıs bunlara bakmakla yükümlü de değildir.

27. Kayınvalide ve kayınpedere zekât verilebilir mi?

Fakir olan kayınvalide ve kayınpedere zekât verilebilir. Çünkü bunlarla zekâtı veren kişi arasında usûl ve fûrû ilişkisi olmadığı gibi, zekât veren şahıs bunlara bakmakla yükümlü de değildir.

28. Sütanne ve sütbabaya zekât verilir mi?

Usûl ve furûa yani anne, baba, dede ve ninelerle, çocuk ve torunlara zekât verilmez. Çünkü kişi bakmakla yükümlü olduğu bu kimselere zekât verecek olsa verdiği zekât dolaylı yoldan kendisine dönmüş olacaktır. Oysa zekât veren, verdiği zekâttan hiçbir maddî menfaat sağlamamalı ve ondan yararlanmamalıdır. Ayrıca bu durumda, zekât olarak verilen malın ihtiyaç sahibinin mülkiyetine geçirilmiş olması şartı da ihlal edilmiş olur. Sütanne ve sütbaba ise kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselerden olmadığı için onlara zekât verilebilir.

29. Geçimini maaş veya ücretle sağlayanlara zekât verilebilir mi?

İslam'da zekât ve fitrenin kimlere verilir verilemeyeceği, kişilerin meslek gruplarına bakılmaksızın belirlenmiştir. Bu itibarla, belirli bir geliri bulunduğu hâlde, bu geliriyle asgari temel ihtiyaçlarını karşılayamayan veya temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra elinde 80.18 gram altın veya bu değerinde bir mal bulunmayan kişilere zekât verilebilir. Bu kişilerin ücretli memur, esnaf veya işsiz olması fark etmez. Ancak bu kadar malı olmasa bile kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olanlara zekât verilemeyeceği görüşünde olan âlimler bulunduğundan, zekât verirken daha yoksul olanlara öncelik verilmesi uygun olur.

30. Bir firma, çalışanlarına dağıttığı yardımları zekât yerine sayabilir mi?

Firma tarafından yapılacak olan yardım ve bağışların zekâta mahsup edilebilmesi için bağışların;

- a) Zekât niyetiyle verilmesi,
- b) Yardım yapılanların zekât alması caiz olan kimselerden olması,
- c) Firma bir şirketse, ortakların zekât verme konusunda yöneticilere vekâlet vermesi,

d) Yapılacak yardımın, sözleşme gereği verilmesi gereken promosyon vb. ödeme kalemlerinden olmaması gerekir.

31. Hayır kurumlarına ve sivil toplum kuruluşlarına zekât verilebilir mi?

Zekâtın verileceği yerler, Tevbe sûresinin 60. âyetinde belirlenmiştir. Buna göre zekât, ilke olarak fakirlerin ve ihtiyaç sahibi bireylerin hakkıdır. Bu itibarla, belirli şartları taşıyan müslümanların yükümlü oldukları zekât ve fıtır sadakasının, Kur'an-ı Kerim'de belirlenen yerler dışında herhangi bir yere verilmesi veya cami, köprü, yol, okul, su gibi hayır işlerine sarf edilmesi, Hanefilerce caiz görülmemiştir. Bu esas gözetilmeksizin zekât niyeti ile yapılan ödemeler zekât yerine geçmez. Zekât, kendilerine zekât verilmesi caiz olan kimselere doğrudan teslim edilebileceği gibi, aracı vasıtası ile de ulaştırılabilir. Bu aracının birey olması ile kurum olması arasında fark yoktur. Buna göre hayır kurumu veya sivil toplum kuruluşu, toplayacağı zekâtları Kur'an'da belirlenen yerlere/ fakir ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırıyorsa aracı konumunda olan bu kuruluşlara zekât emanet edilebilir.

Zekâtı hak sahiplerine ulaştırmayıp, inşaat, aydınlatma, büro masrafları gibi genel hizmetleri içinde değerlendirecek olan kuruluşlara ise zekât verilmez.

Halka hizmet veren bu gibi kurumların varlıklarını sürdürmeleri için desteklenmeleri önemlidir. Ancak bu, zekât dışında gönüllü yardımlar yolu ile yapılmalıdır.

32. Sünnet ettirmek veya evlendirmek için fakire harcanan para zekât yerine geçer mi?

Kendilerine zekât verilecek gruplardan biri de fakirlerdir (Tevbe, 9/60). Bir kişi zekâtını, elindeki malın cinsinden verebileceği gibi bedeli olan başka mallardan nakit olarak da verebilir. Bu itibarla evlenecek kişiye, zekât alma şartlarını taşıyor ise, ihtiyacı olan eşyalar zekât olarak verilebilir. Velisi fakir olan çocukların sünnet masrafları da zekât niyetiyle karşılanabilir. Ancak daha uygun olanı zekâtı ihtiyaç sahiplerine verip harcamayı onların yapmasına imkân tanımaktır.

33. Fakir ve yoksul kimselerin sağlık tedavilerini yaptiran vakif, dernek gibi kuruluşlara zekât verilebilir mi?

Zekât ve fitir sadakasının sahih olmasının Őartlarından biri temliktir. Temlik eŐya üzerindeki mülkiyet hakkını veya malî bir hakkı başkasına devretmeyi ifade eder. Bu itibarla fakirlere temlik etmek üzere zekât ve fitir sadakalarını ayrı bir fonda toplayan ve her bakımdan kendilerine güvenilen kimseler eliyle yönetilen dernek ve kurumlara (muhtaçlara ulaştırmaları için yöneticileri, vekil tayin edilerek) zekât ve fitir sadakası verilebilir.

Söz konusu dernek ve vakıflar, zekât almaları caiz olan kimselerin tedavileri için, zekât almak ve aldıkları zekâtı bu ihtiyaçlara sarf etmek üzere bunlardan vekâlet aldıkları takdirde, onlar adına zekât alabilirler. Henüz ergenlik çağına varmamıŐ küçükler için de bunların velilerinden vekâlet almak gerekir. Őüphesiz vekâlet verilecek kişilerin her bakımdan güvenilir kimseler olmaları, toplanacak zekâtın başka iŐlere harcanmaması ve bu yöndeki denetimlerin ihmal edilmemesi gerekir.

Adı geçen vakif ve kuruluşlarda tedavi gören ancak fakir olmayan insanlara zekât, fitre ve fidye gelirlerinden harcama yapılamaz.

34. Ramazan ayında belediye, dernek, aŐevleri veya vakıflarca hazırlanıp dağıtılan yemekler zekât ve fitre yerine geçer mi?

Belediye, dernek veya vakıflarca hazırlanıp ikram edilen iftar yemekleri zekât yerine geçmez. Çünkü bu ikramda, zekâtın sıhhat Şartı olan temlik tam olarak bulunmadığı gibi, iftar yemeği yiyenler arasında kendilerine zekât verilmesi caiz olmayan birçok kişi de bulunabilmektedir. Ancak buralarda hazırlanan yemekler zekât niyetiyle bizzat yoksullara elden ulaştırılırsa zekât yerine geçer.

35. Vergi, zekât yerine geçer mi?

Vergi bir vatandaşlık görevidir; zekât ise dinî bir yükümlülüktür. Ayrıca zekât ile vergi; mükellefiyet, temel gaye, oran, miktar ve harcanacağı yerler (Tevbe, 9/60) bakımından birbirinden farklıdır. Bu itibarla, devlete ödenen vergiler zekât yerine geçmez. Zekâtın ayrıca verilmesi gerekir.

36. Zekât verilen kişinin zengin olduğu ortaya çıkarsa ne yapmak gerekir?

Zekât mükellefi, kime zekât verdiğini araştırmalıdır. Araştırma sonucu zekât verilebilecek kişilerden olduğu kanaatine ulaştığı birisine zekât verir, daha sonra bu kimsenin zekât verilecek kişilerden olmadığı ortaya çıkarsa, zekâtı geçerli olur. Araştırma yapmaksızın zekât verir ve daha sonra bu kimsenin zekât verilebilecek kişilerden olduğu ortaya çıkarsa, zekâtı geçerlidir. Ancak böyle olmadığı anlaşılırsa, zekâtı geçerli olmaz, yeniden vermesi gerekir.

37. Zekât vermenin belirli bir zamanı var mıdır?

Zekât vermenin belli bir zamanı yoktur. Oruç ve hac ibadetlerinde olduğu gibi nisap miktarı malın üzerinden sene geçmiş olması konusunda da kamerî ay hesabı uygulanır. Farz olduğu andan itibaren verilmesi gerekir. Bunun için belli bir kamerî ayı veya Ramazan'ı beklemeye gerek yoktur. Zekât vermekle yükümlü olanların, yükümlü oldukları andan itibaren en kısa zamanda zekâtlarını vermeleri gerekir. Çünkü zekât bir kulluk borcudur, borç da bir an önce ödenmelidir.

38. Zekât, vekâlet, havale, EFT vb. yollarla ödenebilir mi?

Kişi zekâtını, bizzat kendisi elden verebileceği gibi, başkasına vekâlet vermek veya havale yoluyla da verebilir. Burada önemli olan, zekâtın, zekât alacak kişiye ulaşmasıdır.

39. Zekât, taksitle ödenebilir mi?

Zekâta asıl olan, kişinin üzerine terettüp eden zekâtı bir an önce ödemesidir. Ancak peşin ödeme imkânı bulunmayan durumlarda bir yıl içinde taksitle de ödenebilir.